
TOWARDS MARKET COMPETITIVENESS BY INNOVATIVE PEDAGOGY

Nikola Vukčević Faculty of Arts and Communications, University of Donja Gorica – Podgorica, Montenegro
nikola.vukcevic@udg.edu.me

Abstract: The paper deals with the relation between the labor market and the pedagogy phenomenon. A chronological overview of pedagogy has been made, since first interpretations of this concept, through the separation of philosophy from social sciences, to be rounded off by differentiating pedagogy from philosophy. Considering the Western pedagogical method, which is going in our area, it was made an overview of the activities of the Sophist, as the creator of this pedagogical approach. There is a whole range of thinkers of this segment, starting with a humanists, then it would be addressed on the socialist and communist expression of this notion. The following is an interpretation of the subject of pedagogy in a global context and the structuralisation of the same subject adapted to our region. In further elaboration, through various observed elements that contribute to the appearance of unwanted atmospheres in the education process in the region, and even wider, the targeted problem is explained. The aim is to use the innovative approaches in the educational process to reduce and, ultimately, eliminate the saturation of the labor market. The introduction of novelties in the teaching field would provide broader education to young people and create a stronger personnel base, which would be more competitive and more privileged on the market. Therefore, in the final consideration, there are exposed four proposals that lead to the affirmation of the assigned task on the example of Montenegro. The first refers to the adoption of the principles of realism, which suggests the perception of the education process of Montenegro in accordance with its possibilities and limitations of the small community. Second tool, to deal with this problem, relates to permanent reconsideration. This would mean that it is necessary to take a more frequent consideration of the position of our higher education in relation to global qualities, or at least a regional framework. That what seems to be of great importance for solving the current problem relates to the principle of continuous advancement. This is about educators and their effort to keep their education in the continuity, and by attaining the teaching experience, there would happens positive changes also. With mentioned proposal in this third phase, it would result in a shift in the education process, what would affect the quality of the same. The last method that creates prosperity refers to the gathering of experiences from countries that are more advanced, with what would we move faster towards progress and we would more easily face potential barriers. The fact is that Montenegro, unlike for example of the more cautious Germans, rush with the Bologna process, what create an insecure situation that has proven like unfavorable to our labor market. Based on the above, we can perceive at the situation in our country, when it comes to the relationship between the education system and market needs. Given that the countries in the region are more or less in this problematics, it is very possible that the application of the above proposals can lead to improvement of educational and market relations outside the Montenegrin borders.

Keywords: pedagogy, education, innovation, market

INOVATIVNOM PEDAGOGIJOM DO TRŽIŠNE KONKURETNOSTI**Nikola Vukčević**Fakultet za umjetnost i komunikacije, Univerzitet Donja Gorica – Podgorica, Crna Gora
nikola.vukcevic@udg.edu.me

Abstrakt: Rad se bavi relacijom između tržišta rada i fenomena pedagogije. Napravljen je hronološki pregled pedagogije, još od prvih tumačenja ovog pojma, preko odvajanja filozofije od društvenih nauka, da bi se zaokružilo diferenciranjem pedagogije od filozofije. S obzirom na zapadni pedagoški metod, koji je aktuelan na našim prostorima, napravljen je pregled djelovanja sofista, kao kreatora tog pedagoškog pristupa. Prikazana je čitava plejada mislilaca ovog segmenta, počev od humanista, da bi se osvrnuli i na socijalističko i komunističko izražavanje ovog pojma. Slijedi interpretacija predmeta pedagogije u globalnom kontekstu i strukturalizacija istog predmeta prilagođena našim prostorima. U daljoj razradi, kroz različite uočene elemente koji doprinose pojavi neželjene atmosfere u procesu edukacije u regionu, a i šire, obrazložen je i targetirani problem. Cilj je da se primjenom inovativnog pristupa u edukativnom procesu umanjuje, u krajnjem slučaju, eliminiše zasićenost tržišta

rada. Uvođenje noviteta u predavačkom polju davalo bi šire obrazovanje mladima i stvaralo bi jaču kadrovsku osnovu, koja bi plasiranjem na tržište bila konkurentnija i povlašćenija. Zato su u zaključnom razmatranju izložena četiri predloga koja vode afirmaciji postavljenog zadatka na primjeru Crne Gore. Prvi se odnosi na usvajanje principa realizma, što sugeriše sagledavanje obrazovnog procesa Crne Gore u skladu s njenim mogućnostima i ograničenjima male sredine. Druga alatka, kojom bi obradili ovaj problem, odnosi se na permanentno preispitavanje. To bi značilo da je neophodno češće sagledavanje pozicije našeg visokoškola u odnosu na globalne kvalitete, ili bar regionalni okvir. Ono što je, čini se, od izuzetnog značaja za rješavanje aktuelnog problema odnosi se na princip stalnog unaprijeđenja. Ovdje je riječ o edukatorima i nastojanju da njihovo obrazovanje teče u kontinuitetu, a sticanjem predavačkog iskustva dešavale bi se i pozitivne promjene. Pomenutim predlogom u ovoj trećoj fazi rezultiralo bi pomacima u obrazovnom sistemu, što bi uticalo i na kvalitet istog. Poslednji metod koji stvara boljitak, odnosi se na prikupljanje iskustava naprednijih zemalja, čime bi se brže kretali ka napretku i lakše suočavali s potencijalnim preprekama. Činjenica je da Crna Gora, za razliku od npr. obazrjivih njemaca, prednjači u bolonjskom procesu, što stvara nesigurnu situaciju koja se pokazala kao nepovoljna za naše tržište rada. Na osnovu navedenog, možemo da sagledamo situaciju u našoj zemlji, kada je u pitanju odnos obrazovnog sistema i potreba tržišta. S obzirom da su i zemlje u regionu u ovoj problematici, koju ljestvicu više ili niže, vrlo je moguće da primjenom navedenih predloga može doći do poboljšanja obrazovno – tržišnih odnosa i van crnogorskih granica.

Ključne riječi: pedagogija, edukacija, inovacija, tržište

UVOD

Začetke pedagogije nalazimo još u antičkom dobu, kod tumačenja grčke riječi areté (muška izvrsnost/valjanost/čestitost) koja označava pristup neophodan za ostvarivanje individualnog postignuća. Grubo govoreći, period rođenja ideje pedagogije datira između 800. i 300. godine prije Hrista, gdje njemački egzistencijalista Karl Jaspers, u ovom kontekstu, uočava *najdublji rez u cijeloj ljudskoj istoriji*.²

S obzirom da je poznavanje pristupa pedagoškoj misli, koje je danas najzastupljenije, nastalo uplivom zapadnog uticaja, neophodno je pomenuti i sofiste – začetnike zapadne pedagogije. Njihovo centralno pitanje baca sjenku na čovjeka i njegove kulturne tvorevine: jezik, religiju, umjetnost, načela državnog i političkog uređenja i norme ljudskog djelovanja. Svoj poziv i umijeće, sofisti ne smatraju samo talentom, već i nečim što se da naučiti. Međutim, zbog izraženog subjektivizma u svom djelovanju, oni su naišli na sokratovsko – platonovsku kritiku. U pedagoškom pogledu, za njih dobro predstavlja sve što donosi uspjeh i novac. Ukratko rečeno, kritika upućena sofistima sveukupno govori da je njihovo učenje *principijelno monološko posredovanje dogmatskih odgovora*.³

Konstituisanje pedagogije kao društvene nauke bilo je uslovljeno brojnim razlozima. Najprije su se društvene nauke diferencirale od filozofije tokom 19. vijeka. Razlog tome je bio što je buržoaskom društvu bilo nepohodno da razvija društvene nauke, kako bi se uspješnije suprostavljalo oštroj ofanzivi proleterse klase. Aktuelizacija pedagoških pitanja naročito se intezivirala u periodu humanzima i renesanse, tokom buržoaskih revolucija, ali i u periodu stabilizacije buržoaskog društvenog uređenja. Tokom ovih perioda, čitava plejada mislilaca se bavila pitanjima pedagogije, počev od humanista *M. Montanja, E. Roterdamskog*, pa preko *Dž. Loka* i *Ž. Ž. Rusoa*, zatim *H. Pestalocija, F. Frebela, I. Kanta*, sve do *J. F. Herberta* koji nastoji da diferencira pedagogiju kao posebnu društvenu nauku. Nakon ove široke grupe reformatora, pojavljuju se shvatanja koja su ideološki naginjala ka socijalističkom i komunističkom izražavanju. Javlja se i uticaj *T. Mora, Sen – Simona, R. Ovena* i drugih, što se konačno zaokružilo tretmanom pedagoške problematike u djelima *Marksa, Engelsa* i *Lenjina*.⁴

Nakon diferenciranja od filozofije, pedagogiju je sledovalo definisanje svog predmeta, kako bi se na taj način stekao preduslov za stvaranje naučne konstrukcije. Uobličavanje predmeta vodilo se činjenicom da pedagogija ne može biti samo univezralna nauka, već je neophodno da sadrži elemente praktične djelatnosti, konkretizacije i određenja. Tako bi neka najopštija odrednica bila da se, *jedinstvom opšteg, posebnog i pojedinačnog*, pedagogija može pojaviti u naučnom kontekstu. S našeg gledišta, *opšte* bi se odnosilo na pedagogiju kao nauku o vaspitanju, *posebno* na marksističku pedagogiju kao socijalističku, odnosno komunističku i *pojedinačno* na jugoslovensku marksističku pedagogiju koja se odnosi na samoupravno socijalističko vaspitanje u SFRJ.⁵

² Böhm, W. *Povijest pedagogije – od Platona do suvremenosti*. Sarajevo: FMC Svjetlo riječi, (2012).

³ Op. cit.

⁴ Dorđević, J., Potkonjak, N. *Pedagogija – drugo izdanje*. Beograd: Naučna knjiga, (1985).

⁵ Op. cit.

Sada kada smo ukratko bacili pogled na istorijski hod ovog svestremeno bitnog segmenta društva, težište ćemo prebaciti na jednu od uočenih anomalija pedagoškog fenomena, gdje ćemo nastojati da pružimo aplikativna rješenja.

RAZMATRANI PROBLEM

Kako u procesu edukacije nijesam dugo, to moja riječ mora biti data s mjerom opreza i distance. Polazim od činjenice da se čovjek u ovom, kao uostalom i u većini drugih poslova, ne radi kao talenat koji ne treba da radi na planu pedagogije jer je to njemu urođeno. Istina, postoji određeni stepen sklonosti ka pedagoškom poslu, ali veći dio je rad, upornost i iskustvo.⁶

Proces učenja edukaciji je dinamičan, traži stalna usavršavanja, prihvatanje novih ideja i postupaka. To znači da neki pristupi nijesu u vremenu konstante, već traže stalne izmjene, usavršavanja i prilagođavanja. Govoreći o čovjeku kao aktivnom biću Humboldt, u negativnom kontekstu, smatra da on pokušava da *obuhvati što je moguće više svijeta i da ga poveže sa sobom što bliže može*.⁷ Ovaj kritički pristup upućuje na to da u edukaciji treba stalno isticati osnovne ideje oslobađajući se balasta informacija koje zamagljuje ključne poglede i stavove.

U društvenim naukama koje značajnim dijelom modeliraju društvenu stvarnost, sa promjenom društvene stvarnosti treba mijenjati pristupe edukativnom procesu. Svi se slažemo da moramo u edukativnom procesu mlade učiti klasičnim djelima književnosti i umjetnosti, ali taj pristup u vremenima npr. usporenog devetnaestog vijeka, i današnjeg ubrzanog digitalnog vremena, ne može biti isti.⁸

Osvrćući se na obrazovni proces u našim uslovima, primjećujemo da je pretrpio značajne promjene u odnosu na vremena snažnog razvoja zemlje koji je bio praćen deficitom kadrova. Motivi studenata su bili veliki jer ih je čekao siguran i dobro plaćen posao. Sada je vrijeme nesigurnosti, snažne lične inicijative, što mnoge plaši i smanjuje motive. Izgleda da princip *tih sumnje* u Bolonjski obrazovni proces danas može biti opravdan. Visokoškolske ustanove su poslužile kao aparat za pružanje brzih diploma i na taj način su ispunile zadatak pribavljača kadrova. Međutim, takav strateški pravac više ne pruža željene rezultate, jer se radi o nepotpuno obrazovanim diplomcima koji nijesu u saglasnosti sa, ionako prezasićenim, tržištem rada.⁹ Zato pristup edukativnom procesu mora biti u mnogome kreativniji, mora u krajnjoj liniji da razvija ličnu inicijativu kao preduslov uspjeha, a ne čekanje da neko drugi obezbijedi zaposlenje i sigurno mjesto u društvu pri čemu mlad čovjek treba da radi što mu nadređeni kaže. Ovdje se dalje na uvid daje i targetirani problem čija rješenja ćemo, u narednom poglavlju, predložiti. Naime, zbog neusaglašenosti tržišta rada i edukativnog procesa, neophodno je uvesti inovacije u pedagoškom pristupu kako bi se mladi lakše prilagodili i na taj način postigli tržišnu konkurentnost. Dakle, bitan problem je kako se, inovativnom pedagogijom, izboriti sa zasićenim tržištem?

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREDLOZI NA PRIMJERU CRNE GORE

Sistem formalnog obrazovanja u Crnoj Gori kao da nema sluha za potrebe tržišta. Kvantitet je postao primaran u odnosu na kvalitet, što doprinosi ubrzanom rastu broja diplomaca, a za posljedicu ima rast nezaposlenih visokoškolaca. Dugoročno posmatrano, ukoliko pojedinac ne uspije da pronađe posao u skladu sa svojim kvalifikacijama i postignutim obrazovanjem, onda ulaganje u proces edukacije postaje propala investicija. Crna Gora je, u procesu tranzicije, pretrpjela brojne reforme na svim nivoima obrazovanja. Čini se da je jedan od najvećih nedostaka ovih reformi nedovoljna zastupljenost praktične nastave tokom studiranja. Ovaj deficit se, kod nezaposlenih lica, manifestuje kao barijera u pružanju prilika na tržištu rada.¹⁰ Međutim, postoje i drugi uzroci ove nepovoljne situacije, a u nastavku ćemo se osvrnuti na predloge i potencijalna rješenja:

1. Smatram da je u edukativnom procesu vrlo važno uvažavati princip realizma¹¹. Pod ovim mislim da naši edukativni procesi imaju ograničenja male sredine. Teško da Crna Gora u medicini može imati rezultate koje imaju američki univerziteti sa budžetom znatno većim od ukupnog budžeta naše zemlje. Kao mala zemlja, neophodno je da edukativni proces usmjeravamo više u pravcu usvajanja generalnih znanja, koja u uslovima kada naši ljudi dođu u profesionalno usko specijalizovane sredine, mogu biti lako dovedena

⁶ Suzić, N. *Pedagogija za XXI vijek*. Banja Luka: TT – Centar, (2005).

⁷ Humboldt, W., V. *Theorie der Bildung des Menschen*. München: GRIN Verlag: Auflage 1, (2008).

⁸ Gir, Č. *Digitalna kultura (2nd edition)*. Beograd: Clio, (2008).

⁹ Liessmann K., P. *Teorija neobrazovanosti – zablude društva znanja*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, (2008).

¹⁰ <http://www.poslodavci.org/biblioteka/publikacije/neuskkladjenost-trzista-rada-i-obrazovanog-sistema-u-crnoj-gori-stvaranje-ambijenta-za-odrzivi-razvoj-preduzeca-u-crnoj>

¹¹ <http://www.vkmaheshwari.com/WP/?p=2144>

aplikaciji.¹² Čini se da je glavni problem naših sistema obrazovanja bio u *sljepom* kopiranju svjetskih obrazovnih sistema.

2. Permanentno preispitivanje je naredna alatka koja bi bila korisna za edukativni proces. To preispitivanje ne bi bilo verbalnog karaktera, već bazirano na činjenicama. Ono bi, u našim uslovima, prije svega utvrdilo mjeru našeg *gepa* u odnosu na najbolje.¹³ Naš edukativni proces je uspješan ako bi vodio rastu naše pozicije na globalnoj listi svjetskih univerziteta ili bar univerziteta regiona.
3. Mislim da je u procesu edukacije od posebnog značaja princip stalnog unapređenja. To znači da svako ko se bavi procesom edukacije mora da čita literaturu iz ove oblasti i da se mijenja kroz proces sticanja iskustva. Edukacija edukatora i iskustvo edukatora nijesu fakta koja se deklarativno prihvataju i nastavlja se proces obrazovanja po starom. Naprotiv, sve ovo prolazi kroz *misaoni aparat* edukatora i to rađa pomak u pristupu, metodama i drugim elementima obrazovnog procesa.¹⁴ Nakon završetka obrazovnog procesa, npr. školske godine, bilo bi potrebno da u obrazovnoj instituciji budu organizovani tematski sastanci koji bi za cilj imali da se izvrše razmjene iskustava i neka vrsta brainstorminga. Na taj način bi se kolektivnom pameću ostvarivali pomaci u konkretnom obrazovnom procesu što bi u krajnjoj liniji dovelo do poboljšanja kvaliteta obrazovanja organizacije.¹⁵
4. Ipak, u procesu obrazovanja je neophodno učiti se na iskustvima drugih. Poznato je da njemci vrlo oprezno prihvataju bolonjski proces obrazovanja, kroz značajan broj pilot projekata i stalno preispitivanje iskustava.¹⁶ Mada sa znatno nižim preduslovima, mi smo u bolonjskom procesu obrazovanja prednjačili. Ni do danas nemamo sigurne pokazatelje o rezultatima ovog načina obrazovanja.

Ovi predlozi su generalnog karaktera i u značajnoj mjeri imaju svojstvo aksioma. To znači da ih treba u najvećoj mogućoj mjeri poštovati. Uostalom, najveći broj grešaka potpuno očigledno u prirodnim naukama ali i, bilo eksplicitno ili implicitno, u društvenim naukama, nastao je nepoštovanjem aksioma.

LITERATURA

- [1] W. Böhm, *Povijest pedagogije – od Platona do suvremenosti*, FMC Svjetlo riječi, pp. 14 – 19, 2012.
- [2] Č. Gir, *Digitalna kultura (2nd edition)*, Clio, pp. 212, 2008.
- [3] W. V. Humboldt, *Theorie der Bildung des Menschen*, GRIN Verlag; Auflage 1, pp. 235, 2008.
- [4] P. Langran, *Uvod u permanentno obrazovanje*, Beogradski izdavačko – grafički zavod, pp. 37 – 40, 1976.
- [5] K. P. Liessmann, *Teorija neobrazovanosti – zablude društva znanja*, Naklada Jesenski i Turk, pp. 91, 2008.
- [6] R. Luburić, *Kvalitet i upravljanje operativnim rizikom centralnih banaka*, Centralna banka Crne Gore, pp. 218, 2016.
- [7] M. J. Perović, *Menadžment, informatika, kvalitet*, CIM centar – Mašinski fakultet, pp. 226 – 228, 1999.
- [8] N. Suzić, *Pedagogija za XXI vijek*, TT – Centar, pp. 597 – 598, 2005.
- [9] J. Đorđević, Nikola Potkonjak, *Pedagogija – drugo izdanje*, Naučna knjiga, pp. 37 – 59, 1985.

Web linkovi

- [1] <http://www.poslodavci.org/biblioteka/publikacije/neuskkladjenost-trzista-rada-i-obrazovanog-sistema-u-crnoj-gori-stvaranje-ambijenta-za-odrzivi-razvoj-preduzeca-u-crnoj> (Pristupljeno: 02.02.2018.)
- [2] <https://www.ukessays.com/essays/philosophy/aristotle-education-plato.php> (Pristupljeno: 02.02.2018.)
- [3] <http://www.vkmaheshwari.com/WP/?p=2144> (Pristupljeno: 02.02.2018.)
- [4] <https://www.hrk.de/activities/bologna-process/> (Pristupljeno: 02.02.2018.)

¹² <https://www.ukessays.com/essays/philosophy/aristotle-education-plato.php>

¹³ Langran, P. *Uvod u permanentno obrazovanje*. Beograd: Beogradski izdavačko – grafički zavod, (2008).

¹⁴ Perović, M., J. *Menadžment, informatika, kvalitet*. Kragujevac: CIM centar – Mašinski fakultet, (1999).

¹⁵ Luburić, R. *Kvalitet i upravljanje operativnim rizikom centralnih banaka*. Podgorica: Centralna banka Crne Gore, (2016).

¹⁶ <https://www.hrk.de/activities/bologna-process/>